

ABU NASR FAROBIYNING ASOSIY PEDAGOGIK KONSEPSIYALARI**Anargul Sotbarovna Kaldibekova***Nizomiy nomidagi TDPU,**“Umumiy pedagogika” kafedراسi professori, p.f.n.***Maftuna Rustamovna Abdullayeva***Pedagogika nazariyasi va tarixi**mutaxassisligi, 2-kurs magistranti*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Abu Nasr Farobiyning pedagogik fikrlari, g'oyalari, ta'lim-tarbiya jarayoni to'g'risidagi qarashlari va uning asosiy pedagogik konsepsiyalari, shuningdek, bugungi kun amaliyotidagi ahamiyati yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Ta'lim-tarbiya, axloq, jamiyat, ilm-fan, g'oya, fikr, konsepsiya, baxt, kamolot, saodat, tajriba.*

Abstract: *The article highlights Abu Nasr Farabi's pedagogical thoughts, ideas, views on the educational process and its main pedagogical concepts, as well as its importance in today's practice.*

Keywords: *Education, Ethics, Society, Science, idea, thought, concept, happiness, maturation, happiness, experience.*

Mamlakatimizda ilm-fanning fundamental yo'nalishlari bo'yicha yirik kashfiyotlarni amalga oshirgan buyuk mutafakkirlarimizdan Abu Nasr Farobiyning ilmiy merosi, jamiyat taraqqiyotining yangi bosqichida o'quvchilarning axloqiy madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan ilmiy manbalardan hisoblanadi. O'zbekistonda yoshlarda axloqiy madaniyatni shakllantirish, xususan ilmiy bilishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishda dunyo ilm-fani va madaniyati rivojiga ulkan hissa qo'shgan olimlarimizning ilmiy merosidan foydalanish orqali «jahon sivilizatsiyasiga bebaho hissa qo'shgan ajdodlarimizning boy madaniy merosini chuqur o'rganish asosida yoshlarning ong-u tafakkurini shakllantirish»²³ mamlakatimizda ustuvor vazifa hisoblanadi.

Abu Nasr Farobiy (873-950) riyoziyot, falakiyot, tabobat, musiqa, mantiq, falsafa, tilshunoslik va adabiyot sohalarida ijod etgan. U yoshligidan juda iste'dodli, zehni o'tkir, xotirasi kuchli bo'lgan. Farobiy Eron va O'rta Osiyolik mutafakkirlar Nazzam, Ravandiy, Ar-Roziy; qadimgi yunon faylasuflari: Suqrot, Aristotel, Platon, Galiley ta'limotlarini chuqur o'rgangan. Beruniy, Ibn Sino va Firdavsiy mutafakkirlar singari oila, uy-joy orzusini ilm yo'lida qurbon qilib, butun umrini fanga bag'ishlagan. U 160 dan ortiq asar yozib, o'rta asr ilm-faniga ulkan hissa qo'shgan. Bu asarlar orasida “Arastuning metafizika asariga sharh”, “Baxt-saodatga erishuv haqida”, “Tirik

²³ Диний-маърифий соҳа фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 16.04.2018 йилдаги ПФ-5416 Фармони. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 18.04.2018 й., 06/18/5416/1079-сон, 13.12.2018 й., 06/18/5597/2300-сон.

mavjudot a'zolari haqida", "Fozil odamlar shahri" asarlari muhim ahamiyatga ega. Mutafakkirning ilm-fan oldidagi ulkan xizmatlaridan yana biri bu uning yunon olimlarining asarlarini sharhlaganligi va ularni yangi g'oyalar bilan boyitganligidir. Farobiy yunon falsafasini chuqur bilgani, unga sharhlar bitganligi va jahonga targ'ib qilgani hamda zamonasining ilmlarini puxta o'zlashtirib, fanlar rivojiga ulkan hissa qo'shgani uchun Sharqda Arastudan (Aristotel) dan keyingi yirik mutafakkir – "Muallim us-soniy" va "Sharq Arastusi" nomlari bilan shuhrat topgan.

Abu Nasr Farobiyning pedagogik konsepsiyalari falsafa va psixologiyaga asoslangan bo'lib, u shaxsning rivojlanishida ta'lim muhim rol o'ynaydi deb hisoblagan. Abu Nasr Farobiy ta'lim va tarbiya o'quvchining individual qobiliyatlari va ehtiyojlariga, shuningdek psixologik xususiyatlarini bilishga asoslangan bo'lishi kerak degan xulosaga kelgan. U mantiqiy fikrlash, tanqidiy fikrlash va introspeksiya ko'nikmalarini o'rganish va rivojlantirishga katta ahamiyat berdi.

Abu Nasr Farobiyning asosiy pedagogik konsepsiyalari quyidagilardan iborat:

1. Ta'limning maqsadi:

* Haqiqatni bilishga va jamiyatni takomillashtirishga qodir fazilatli odamni shakllantirish;

* Davlat xizmatiga va boshqa ijtimoiy rollarga tayyorgarlik.

2. O'qitish bosqichlari:

* Boshlang'ich ta'lim: o'qish, yozish, arifmetika, din asoslari.

* O'rta ta'lim: mantiq, ritorika, grammatika, musiqa, astronomiyani o'rganish.

* Oliy ma'lumot: falsafa, tibbiyot, matematika, tabiiy fanlarni o'rganish.

3. O'qitish usullari:

* Tushuntirish,

* O'rnak,

* Munozara,

* Amaliy mashqlar.

4. O'qituvchining roli:

* O'qituvchi dono, bilimdon va tajribali bo'lishi kerak.

* U shogirdlarini sevishi va sabrli bo'lishi kerak.

* U o'quvchilarni bilim izlashga undashi va ilhomlantirishi kerak.

5. Bilimlarning ahamiyati:

* Bilim hayotda muvaffaqiyat kalitidir.

* U odamga dunyoni va o'zini yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

* U insonni yanada fazilatli va mukammal qiladi.

Abu Nasr Farobiy inson hayotining barcha bosqichlarini qamrab olgan yaxlit ta'lim tizimini ishlab chiqishi, bilimlarning ahamiyatini va o'qituvchining o'quv jarayonidagi rolini asoslashi, shuningdek, bugungi kungacha dolzarb bo'lgan bir qator ta'lim tamoyillarini ishlab chiqishi bilan pedagogika sohasiga salmoqli hissa qo'shdi. Abu Nasr Farobiyning g'oyalari o'rta asrlarda pedagogikaning rivojlani-shiga katta

ta'sir ko'rsatdi. Uning bu qarashlari musulmon mamlakatlarida o'qitish amaliyotida ishlatilgan va zamonaviy dunyoda ham o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Abu Nasr Farabi pedagogik konsepsiyalarini ba'zi tanqidchilar uning ta'lim tizimi juda elita va ko'pchilik uchun mavjud emas deb hisoblashadi. Va yana bir qancha tanqidchilarning ta'kidlashicha, uning g'oyalari Aristotel falsafasiga asos-langani bo'lib, u har doim ham dunyo haqidagi islomiy konsepsiyalarga mos kelmaydi degan nazariyalarni ilgari surishadi.

Abu Nasr Farobiy insoniyat tarixidagi eng buyuk o'qituvchilardan biridir. U o'qitish nazariyasi va amaliyotini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan yetuk mutafakkirlardan hisoblanadi. Uning g'oyalari hali ham dolzarb bo'lib, bugungi zamonaviy dunyoda ta'limni takomillashtirish uchun ishlatilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Диний-маърифий соҳа фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 16.04.2018 йилдаги ПФ-5416 Фармони. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 18.04.2018 й., 06/18/5416/1079-сон, 13.12.2018 й., 06/18/5597/2300-сон.
2. Urinova, M. V. (2020). Issues of use of information and communication technologies in the conditions of digital economy. *EPRA International Journal of Research and Development*, 5(6), 130-132.
3. Baxronovna, R. M. (2023). Developing teacher's skills in using scientific methodological articles in science teaching. *International Journal of Advance Scientific Research*, 3(09), 122-127.
4. Ne'matovna, R. Z. (2024). Problems of emotional intelligence stability in the formation of individual values. *Academia Repository*, 5(3), 218-220.
5. Hayitmuradova, N. A. (2022). Positive influence of physical activities on the organism of young athletes. *Science and Innovation*, 1(8), 641-644.
6. Xamidov, M. (2023). On some similar and different aspects of proverbs and subjects. *American Journal of Pedagogical and Educational Research*, 15, 66-68.
7. Mirakhmedova, S. N. (2024). Socio-philosophical analysis of transformation of spiritual-ideological reforms in new Uzbekistan. *Proximus Journal of Sports Science and Physical Education*, 1(1), 28-32.
8. Holiqova, D. S. (2023). Тенденции развития образования и педагогики. *Conference*, 1(5), 147-150.
9. Xalilova, D., & Normamatova, Y. (2022). Preparing preschool children for literacy. *Science and Innovation*, 1(8), 670-673.
10. UMIDA, R. (2021). Personal speech research in the communication process. *Xorazm ma'mun akademiyasi axborotnomasi-11/2020*, 205-209.

11. Umurqulov, Z. B. (2020). Comparison in literary text and its linguopoetic value. Karshi State University.
12. Kaldibekova, A. S., & Xodjaev, B. X. (2006). O'quvchilarning bilish faolligini oshirish yo'llari. Uslubiy qo'llanma. *T.: TDPU*.
13. Kaldibekova, A. S., & Norboyev, F. C. (2021). Pedagogik innovatsion faoliyatda psixologik to'siqlar muammosi. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 1), 611-615.
14. Kaldibekova, A. S., & Norboyev, F. C. (2015). Internet vositasida talabalar mustaqil ishlarini tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari. In *Сборники конференций НИЦ Социосфера* (No. 51, pp. 16-18). Vedecko vydavatelske centrum Sociosfera-CZ sro.
15. Калдыбекова, А., & Ходжаев, Б. (2009). Педагогик аксиология. *T.: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти*, 80.
16. Калдыбекова, А. С. (2022). Актуальность педагогики сотрудничества на современном этапе развития образования. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(5), 213-216.
17. Мадьярова, С. А., Морхова, И. В., & Нишанова, М. Х. (2018). Формирование профессиональной компетентности у будущего учителя. *Наука и образование сегодня*, (3 (26)), 48-49.
18. Калдыбекова, А. С., & Морхова, И. В. (2018). Профессиональная подготовка в педагогическом вузе с ориентацией на компетентностный подход. *Наука и образование сегодня*, (2 (25)), 55-56.
19. Морхова, И. В., & Калдыбекова, А. С. (2022). Smart-образование в научной педагогической лаборатории вуза. *Экономика и социум*, (7 (98)), 277-281.
20. Калдыбекова, А. С. (2016). Организация педагогического взаимодействия образовательных учреждений как социально-педагогическая проблема современности. *Педагогические науки*, (2), 58-59.
21. Kaldibekov, A. B. (2023). Бўлажак педагогларнинг технологик компетентлик даражасини ривожлантиришнинг педагогик шартшароитлари. *Mugallim*, 1(2), 15-20.